

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀՕՐ ԵՒ ԻՐ ՄԻԱԲԱՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ԿՂԶԻ

Մխիթար Սեբաստացի յաջողեցաւ մուտք գործել Ս. Ղազար կղզի, 300 տարի առաջ, հեռաւոր 1717ի Սեպտեմբերի 8ին, չորեքշաբթի օրով. ասոր մասին մեզի հաղորդած է Մխիթարեան միաբանութեան գլխաւոր ժամանակագիրը՝ Հ. Մատթէոս Վրդ. Եւդոկիացին, իր «Ժամանակագրութիւն միաբանութեան» հաստատիր հատորին մէջ:

Բնականաբար, ամէն մանրամասնութիւն չէ որ այդտեղ նրկարագրուած է. ուստի, անհրաժեշտ համարեցանք պրպտել Մայր Դիւանը՝ զանազան փաստաթուղթերու մէջ, ամենափոքր իսկ ակնարկ մը գտնելու յոյսով, վստահ՝ որ նուաղ նշոյլ մը անգամ, գումարուելով իրարու, բաւարար լոյս պիտի սփռէր ամբողջութեան վրայ:

Ժամանակագիրը այսպէս կը գրէ.

«Յայսմ ամի, որ էր հազարերորդ, եօթնհարիւրերորդ եւ տասնեւեօթներորդ ամն փրկութեան մերոյ, ըստ շնորհելոյ ողորմութեանն Աստուծոյ մեզ միջնորդութեամբ ամեօրհնեալ կուսին Մարիամու Աստուածածնին, ի յութերորդում աւուր ամսեանն Սեպտեմբերի մտաք ի ժառանգութիւն կղզւոյն սրբոյն Ղազարու, անուամբ մեկնարանի: Եւ ստացաք մեզ զմեկնարան ի Վեհեշ Բաղաթի, փոխանակ մեկնարարնին մերոյ առաջնոյ կորուսելոյ ի Մօռայ, ի Մօտոն Բաղաթի: Եւ արքայ հայրն մեր միաբանօքն հանդերձ՝ զհուրձ սգոյն եհան յանձնէ, եւ զգեցաւ զուրախութիւն մեծ ի փառս Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ ի պատիւ Նրանուելոյ Կուսին»¹:

Թէ ի՛նչ գինով կատարուած էր այս ձեռքբերումը, մինչ ժամանակագիրը սեղմ բառերով կ'արտայայտէ եւ ընդհանուր նկա-

1 ԵՒԴՈՎԻԱՑԻ, ՀԱՅՐ ՄԱՏԹԵՈՍ, Ժամանակագրութիւն միաբանութեան, ամ 18, §11:

րագրականով կ'ամփոփէ, փորձենք պատկերացնել պրպտելով եւ պեղելով այլ դիւանային փաստաթուղթերը:

ՄԵԹՈՆԵՆ ՎԵՆԵՏԻԱ

1715ի Փետրուար 25ին Մօռէայի Մեթոն բերդաքաղաքէն նաւ մտնելով, բարեշունչ քամիին մի քանի օր սպասելէ ետք, Մխիթար եւ իր աշակերտները, ընդամէնը տասնեօթ հոգի, Մարտի 1ին կ'ուղեւորուին Վենետիկ եւ խոհեմութեամբ նաւարկելով ափամերձ ուղիով, Մարտի վերջերը կը հասնին Ադրիականի Թագուհիի հէքիաթային քաղաքը:

Վենետիկ ժամանող իւրաքանչիւր նաւի համար, առողջապահական նկատարումներով, համաճառակներու առաջին առնելու համար, քառասնօրեայ մեկուսացում էր նախատեսուած, «Լած-ծարեթթո Նոուփո» կղզիին վրայ, որ բաւական ընդարձակ էր, քառասուն օր պահեստաւորելու համար թէ՛ բեռները եւ թէ՛ մարդիկ: Այս ժամանակահատուածին զուգընթաց, Մխիթար կը կազմակերպէ իրենց բնակութեան հարցը, տուն մը վարձակալելով, ձեռամբ հայազգի ոմն Գէորգի, Սան Մարտինո եկեղեցւոյ յարակից:

Հազիւ հոն հաստատուած, անմիջապէս կը նետուի միաբանութեան համար հաստատուն բնակատեղի մը ապահովելու գործին:

Մխիթար Սեբաստացի, ինչպէս Կոստանդնուպոլսէն դէպի Յունաստան առաջին անգամ գաղթելուն՝ Վենետիկի դեսպանէն՝ Լորենցոյ Սորանցոյէն յանձնարարական վկայական մը առած էր, որպէս օրինակելի եւ ազնիւ անձնաւորութիւն, նոյնպէս Վենետիկեան Պեղոպոնէսէն՝ Մօռէայի Մեթոն բերդաքաղաքը լքելէն եւ Վենետիկ փոխադրուելէն առաջ, հետամուտ կ'ըլլայ թէ՛ եկեղեցական եւ թէ՛ քաղաքական իշխանութիւններու բոլոր ներկայացուցիչներէն վկայագիրներ ստանալ, եւ այնպէս միայն գաղթել դէպի Վենետիկ:

Բնականաբար, տասներկու տարի ժրաջան աշխատանքով, դժուարին ու ծայրայեղ իրավիճակներ դերազանցելով, կեանքի սուղ պայմաններու մէջ եկեղեցի եւ վանք կերտելէ, իրաւական ճանաչում ստանալէ, աշակերտներ դաստիարակելէ եւ քարոզչիչներ առաքելութեան ուղարկելէ ետք, աչքերը բանալ եւ ինքզինքնը գտնել մեկնակէտին, ամէն ինչ ծայրէն սկսելու հրամայականով, ոչ միայն հերոսական այլ պէտք է ըսել աստուածային

աննկուն կամք կը պահանջէ չընկրկելու, յարատեւելու եւ պայքարելու համար:

Գաղտնիքը մէկն է. Մխիթարի ականջներուն մէջ տակաւին կը հնչէր Սեւանի Տիրամօր «եղիցիմ», որ ոչ միայն իր կենդանութեան տեւողութեան ընթացքին պիտի ընկերանար իրեն, այլ միաբանութեան յաւերժութեան գրաւականն է առ յաւիտ:

1703ի Փետրուար ամսին հասած էր Մեթոն, նոյն ամսին կը հեռանար 1715ին. անինչ հասեր էր այդտեղ, անինչ ալ կը մեկնէր դէպի անյայտ ափեր:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՂԵՐՍԱԳԻՐ

Մխիթար 1715ի 4 Յունիսին աղերսագիր մը կը ներկայացնէ Վենետիկեան հասարակապետութեան բարձրագոյն իշխանութեան՝ Ճիովաննի Բ. Քոռներ Տոժին, նկարագելով իրենց վիճակը որպէս փախստականներ եւ ակնկալելով ստանալ Հասարակապետութենէն կեցութեան պատշաճ տեղ մը, շարունակելու համար աղօթել հասարակաց թշնամիին դէմ, ինչպէս նաեւ Դուքսին համար, որ յաղթանակներով պսակուի, եւ Քրիստոսի խաչին ու քրիստոնէական կրօնին փառաւորման համար:

Պատմական նախադրեալներու վրայ հիմնուած Մխիթար կը խնդրէ, որ իր հասարակութեան համար եւս տրամադրուի պետութեան պատկանող տարածքներէն մէկը, ինչպէս օրինակի համար Կանտիայի (Կրետէի) 1696 թուականի փախստական՝ Բենեդիկտեան Կարգի կոյսերուն տրամադրած էին Սան Սերվոլո կղզին: Մխիթար տեղեկացած էր, որ հոն մնացած էր միայն մէկ ծերունի, եւ կ'ակնկալէր, որ իրենց տրամադրուէր այդ կղզին:

Այս առաջին աղերսագիրը կը յանձնուի Վեց Իմաստուններու եւ Վանքերու Վերակացու Ատեանի եւ Արեւելքի Քննիչներու Ատեանի ուսումնասիրութեան:

Գրեթէ մէկ տարի անց, 1716ի Մայիսի 13ին, Վեց Իմաստուններու Խորհուրդը Իշխանին կը ներկայացնէ իր կարծիքը, ուր պատմական բոլոր անցուղարձերուն մանրամասն անդադառնալէ ետք, քննելով անոնց ստուգութիւնը եւ վկայելով անոնց իրաւացիութեան մասին, կ'եզրակացնէ ըսելով. եթէ կրօնաւորներու այս խումբին նախապէս, Մեթոնի մէջ Հասարակապետութեան իշխանութեան ներկայացուցիչները, ընդառաջելով իրենց խնդրանքին՝ հասցիւթի կալուածներ տրամադրած են, Եկեղեցի եւ վանք կառուցելու տեղ տուած են, առաւել եւս հիմա, որ 14 տարուան

հնազանդ եւ բեղուն աշխատանքէ ետք. արժանի են որ յարքունուստ տրամադրուի իրենց Եկեղեցի եւ բնակավայր, ինչպէս նաեւ ապրուստի միջոց, որպէսզի միշտ աղօթեն Հասարակապետութեան եւ Իշխանին համար:

Գործնական առաջարկ ալ կը կատարեն. Սան Սերվուոյի եկեղեցին եւ վանքը, որպէս մշտական բնակավայր տրամադրել Մըխիթարի եւ իր հասարակութեան, փոխան Կանտիայի կոյսերուն, որ հոն տեղաւորուած էին Հասարակաց Խնամակալութեան միջոցով, եւ այժմ միայն մէկ հոգի ողջ կը մնար:

Այս առաջարկը կրկին կը յանձնուի Վեց Իմաստուններու եւ Վանքերու Վերակացու Ատեանի եւ Մօռէայի Նախկին Ընդհանուր Վերակացու Անտոնիոյ Նանիի քննութեան:

1716 Յունիս 6 թուակիր նամակով Անտոնիոյ Նանին ջատագովական գեղեցիկ խօսքերով իր վկայութիւնը կու տայ Միխիթարի եւ իր հասարակութեան մասին, աւելցնելով նաեւ ծայրայեղ աղքատութիւնը որու մատնուած են, եւ հսկայ պարտքը՝ 650 ոսկիի, որ տրուած էր որպէս փրկագին Մեթոն մնացած կրօնաւորները ազատելու համար գերութենէն:

Այս ժամանակահատուածին, Միխիթար տեսնելով Հասարակապետութեան վարանումները եւ ծառացած դժուարութիւնները, ելք մը գտնելու մտադրութեամբ, կը փորձէ որդեգրել վարձակալութեան ճանապարհը, եւ ծանօթանալով Ս. Ղազար կղզիին, իր առաջիկաներու (խորհրդականներու) հաւանութեամբ կը ձեռնարկէ անոր տէրերուն՝ Մուրացիկներու Կարգի Բարեգործական Հիւանդանոցի խորհուրդին հետ հանդիպիլ: Բանակցութիւններու արդիւնքն այն կ'ըլլայ, որ կը յաջողի վարձակալութեան նախնական պայմանագիր մը կնքել, 27 Սեպտեմբեր 1716ին, եւ ներկայացնել Վանքերու Վերակացու Ատեանին:

1716 Հոկտեմբեր 6ին Վանքերու Վերակացու Ատեանը իր եզրակացութիւնը կ'ուղարկէ Իշխանին, ուր նշուած էր նախապէս քննարկուած Միխիթարի անձին եւ հասարակութեան բարոյական եւ քաղաքացիական բարձր վարկանիշի ճշմարտացիութիւնը, եւ թէ ինչպէս Մեթոնի մէջ պետութեան տրամադրած գոյքը՝ ինչպիսի ծաղկուն վիճակի հասցուցած էին իրենց ջանքով եւ աշխատանքով: Սակայն իրենց փափաքին ընդառաջել հնարաւոր չէր, քանի որ Սան Սերվուոն Մերակոյտի որոշումով տրամադրուած էր որպէս հիւանդանոց պատերազմի զինուորներուն: Բայց հնարաւորութիւն կար, որ Ս. Ղազար կղզին եւ եկեղեցին վարձակա-

լուծեամբ տրուէր Մխիթարի եւ իր հետեւորդներուն, ըստ նախնական պայմանագրի արուճանակին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՂԵՐՍԱԳԻՐ

Այս իրավիճակի դիմաց, Մխիթար երկրորդ աղերսագիր մը կը պատրաստէ եւ կը ներկայացնէ Տոփին, 1716 Նոյեմբեր 7ին, խնդրելով թոյլատրել վարձակալութեան պայմանագրով բնակուլթիւն հաստատել Ս. Ղազար կղզիի վրայ:

Սոյն աղերսագիրը կը յանձնուի Վեց Իմաստուններու եւ երկու Իրաւաբանական Խորհրդականներու քննութեան:

Երեք ամիս հարցն ուսումնասիրելէ ետք, 1717 Փետրուար 12ին Իշխանին կը յանձնեն իրենց եզրակացութիւնը, կեդրոնանալով երկու կէտի շուրջ. Ս. Ղազարի վարձակալութեան վաւերացումը եւ առօրեայ կարիքներու ապահովումը:

Առաջինի նկատմամբ՝ հարց կը ծագէր, ինչ ելք կարելի էր գտնել կրօնաւորական նոր հաստատութիւններու Վենետիկ մուտքը արգելող օրէնքը մեկնաբանելու, որպէսզի հնարաւոր դառնար թոյլատրել Մխիթարի՝ հաստատուելու Սուրբ Ղազար կղզիի վրայ: Միաժամանակ, հասարակապետութեան պաշտօնեաները հարց կու տային՝ թէ՛ արդեօք այդ կղզին աւելի օգտակար նպատակի մը չէր կրնար ծառայել, քան օտար մարդոց մշտնջենաւոր ապաստան ըլլալ:

Պետական իրաւաբան խորհրդականները այս վերջին հարցին պատասխանելով, կը հաստատեն թէ՛ երկար քննարկումներէ ետք, հասած են այն եզրակացութեան, որ Սուրբ Ղազարը Մխիթարի եւ իր հետեւորդներուն տրամադրելով, այդ կղզին կրնայ ծաղկիլ եւ նախկին բարեպաշտութիւնը կրնայ վերականգնուիլ եւ ամայացած եկեղեցին կը վերակենդանանայ. իսկ կղզին՝ վանականներով բնակուած՝ լքուած վիճակէն կ'անցնի ծաղկուն եւ շէն բնակավայրի: Միաժամանակ, տրուած վարձքն ալ կը բարելաւէ սեփականատէր հանդիսացող բարեգործական հաստատութիւնը:

Ինչ կը վերաբերի օրէնքի մեկնաբանութեան փնտռութիւն, որով հնարաւոր պիտի դառնար հիւրընկալել այս նոր կրօնաւորական միաբանութիւնը, իրաւաբանական խորհրդականները կը պատճառաբանեն, ըսելով որ այս արեւելցի մարդոց համալմբակցութիւնը՝ օրինապէս հաստատուած միաբանութիւն մը չէ, այլ բարեպաշտ անձերու հասարակութիւն մը, որ թէեւ կ'ապրին մի-

ասին, միեւնոյն զգեստով եւ մէկ գլխաւորի հնազանդութեամբ, իրականութեան մէջ աշխարհականներ են, մինչեւ որ Հռոմի Ս. Աթոռը չհաստատէ եւ Կրօնաւորական միաբանութիւն դառնան, որոշ Կանոնի մը համաձայն, Սահմանադրութեան մը ներքոյ: Այն ատեն կարելի է պահանջել որ միմիայն Իշխանին հաւանութեամբ կ'իրականացուի այդ բոլորը եւ վարձակալութիւնն ալ կը վերահաստատուի:

Իսկ ինչ կը վերաբերի նիւթական օժանդակութեան, իրաւաբան խորհրդատուները ամբողջովին կը յանձնեն Տոժի հայեցողութեան, քաջալերելով, որ անոր ընդառաջումը թաղաւորական օրինակելի սիրոյ արդիւնք կը համարուի:

Օրինական այսպիսի մեկնաբանութեան հիման վրայ, վերջապէս, 26 Օգոստոս 1717ին, Վենետիկի Ծերակոյտը կ'արտօնէ որպէս մշտնջենաւոր բնակութիւն Մխիթարի եւ իր յաջորդներուն՝ Ս. Ղազար կղզիի վարձակալութիւնը, քսան տարին մէկ վերանորոգելի, պայմանաւ որ, նախապէս կրկին թոյլտուութիւն ստանան Հասարակապետութենէն:

Ուրիշ հարց մը, որ շատ կը յուզէր Վենետիկեան Հասարակապետութիւնը՝ իր անկախ վիճակն էր նաեւ եկեղեցական արտաքին ճնշումներէնձ. ահա թէ ինչո՞ւ Ծերակոյտը նախապայման կը դնէ, որ երբ Մխիթարեան միաբանութիւնը ստանայ Հռոմի վաւերացումը որպէս կրօնաւորական հաստատութիւն, իրեն վերաբերող Պապական որեւէ հրամանագիր ոչոքի մէջ մտնելէ առաջ պէտք է ենթարկուի Ծերակոյտի քննութեան:

ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

Տիտանային աշխատանքներէ, տանջալի հանգրուաններէ, անժամկէտ սպասումներէ ետք, վերջապէս կը կնքուի վարձակալութեան պայմանագիրը, եւ 1717 Սեպտեմբեր 2ին մէկ կողմէն կը ստորագրեն Մուրացիկներու Կարգի Բարեգործական Հիւանդանոցի գլխաւոր Կառավարիչը՝ Վինչենցոյ Կարդենիկոյ եւ որպէս լիազօր՝ Մարքոյ Թուրրիսը, իսկ միւս կողմէն Մխիթար եւ իր 16 միաբանները:

Պայմանագիրը շարադրուած է ժամանակի իտալերէնով, Վենետիկի բարբառային որոշ ձեւերով զարդարուած: Կազմուած էր երկու օրինակէ եւ երկու վկաներու ներկայութեան: Պայմանագիրը բոլորի դիմաց կը կարդացուի, որմէ ետք իւրաքանչիւր ներկայ իր ստորագրութիւնը կը դնէ պայմանագրի տակ: Բնականաբար

կողմերու ստորագրութեան կը հետեւին վկաներու ստորագրութիւնը, ինչպէս նաեւ պետական նօտարի՝ Յովհաննէս Կարցոնի Փաւլինի ստորագրութիւնը: Այս փաստաթուղթը կը գրանցուի նօտարական 203 հերթական համարի տակ:

Վարձակալութեան դաշնագիրը հետեւեալ հինգ կէտեր ունի որպէս անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի պայման՝ Ս. Ղազար մուտք գործելու եւ վարձակալութեան իրաւունքին տէր դառնալու համար:

Պայմանագիրը 20 տարուան համար կը ստորագրուի, վերանորոգելի, հետեւեալ պայմաններով.

1. Հատուցել Վալենտին Մարքետտի պարտիզպանին՝ կղզիի պարտէզը մշակելու համար իր կատարած բարեկարգման աշխատանքներու եւ ծախսերու փոխարէն: Ընդհանուր գումարը կը կազմէր 400 տուգաթ, այսինքն 2560 լիւրա:

2. Ս. Ղազար կղզիի մանրակերտը պատրաստել եւ յանձնել Մուրացիկներու Կարգի Բարեգործական Հիւանդանոցին, որպէս յիշատակ իրենց պատկանող գոյքին:

3. Եւս 20 տարիով երկարաձգելի է վարձակալութեան պայմանագիրը, իւրաքանչիւր անգամ վարձքին վրայ աւելցնելով եւս 4 լիւրա մօմ (1.8կգ): Խստիւ արգիւտած է ենթավարձակալումը: Կարելի է հրաժարիլ վարձակալութենէն եւ առանց ոչ մէկ ակնկալիքի հեռանալ: Իսկ եթէ տէրը ուզէ վարձակալութիւնը լուծել, պէտք է 10.000 տուգաթ հատուցանէ, փոխան կատարուած նորոգութիւններուն եւ շինարարական աշխատանքներուն²:

4. Վարձակալները պարտական են պահել կղզիի աւանդական անուանումը՝ Սուրբ Ղազար եւ երբեկիցէ իրաւունք չունին զայն փոխելու կամ փոփոխելու: Կրնան եկեղեցւոյ մէջ խորաններ կանգնել եւ նուիրել նախընտրելի սուրբերուն: Միայն աւագ խորանը եւ պատկերը մնան Ս. Ղազարի յիշատակին, ինչպէս նաեւ ներքին եւ արտաքին յուշաքարերը, գերեզմանաքարերը եւ դամբանը:

5. Ամէն օր Ս. Պատարագ մատուցուի Կղզին Մուրացիկներու Կարգին նուիրող իշխանին՝ Ճաքոմոյ Թրեվիզանի հոգւոյն հանգստեան համար: Վեց ամիսը մէկ, մատուցուած պատարագնե-

2 Այս նպատակով Մխիթար Սեբաստացի առանձին հաշուետետրի մը մէջ կը նշանակաւոր ամէն շինարարական ծախսի ընդհանուր գումարը, ստորագրել տալով երկու առաջիկայի, որպէս երկու վկայ:

րու ցուցակը ներկայացուի ստուգման եւ փոխադարձ ստորագրութեամբ հաստատուի: Իսկ Ս. Ղազարի տօնին օրը 8 լիբրա (3.628կգ) մոմ ուղարկեն Մուրացիկներու կարգի ներկայացուցիչին, որպէս նշան սեփականութեան իրաւունքին (Ius patronatus):

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔ Ս. ՂԱԶԱՐ

Այսպիսի պայմանագրութիւն մը ստորագրելէ ետք, Մխիթար մի քանի օր կը համբերէ եւ իր աշակերտներով միասին հանդիսաւոր կերպով Ս. Ղազար կղզի մուտք կը գործէ եւ կը ստանայ զայն որպէս ժառանգութիւն 8 Սեպտեմբեր 1717ին, Զորեքշաբթի օրը:

Ժամանակագիրը մեծ խանդավառութեամբ այսպէս կը նկարագրէ.

«Եւ կարի իսկ պատշան դիպեցաւ օրն ի խնամոցն Աստուծոյ ի յուրն Սեպտեմբերի, յորում շնորհագարդ ծնունդ կուսին Մարիամու տօնախմբի: Վասն զի յորում աւուր կառուցեալ եղև միաբանութիւն մեր, ընդ խնամարկութեամբ ամենօրինեալ Աստուածածին կուսին, եւ ընկալաւ զմականգիր Որդեգրութեան սրբոյ կուսին, ի նմին աւուր շնորհեցաւ մեզ ի Տեսունէ միջնորդութեամբ նորա այսպիսի մշտնջենաւոր անփոյթ տեղի մենարանի»³:

Վանականներուն հետ միասին եկած էր նաեւ Նօտարի քարտուղարը, երկու վկաներով, որպէսզի Ս. Ղազար կղզիի պարտիզպանին տրուելիք գումարի վճարման փաստաթուղթը շարադրէին եւ ստորագրէին:

Մխիթար՝ Վալենտին Մարքետտի պարտիզպանին իրաւունքը տալով, ամբողջ կղզիի իրաւական վարձակալը կը դառնայ: Ապա նօտարական ծախսերը քարտուղարին վճառելէ ետք կը ստանայ պայմանագրի իր օրինակը:

Սեպտեմբեր 8 թուականը նուիրական օր է Մխիթարի նորաստեղծ հասարակութեան համար: Շնորհաբեր օր: Աստուածամայրը մայրական հովանիին ներքոյ առնելով իր սիրելի զաւակները՝ օրը օրին կը շուայէր իր շնորհներու տարափը: Եւ ինչպէս ժամանակագիրը կ'ընդգծէ՝ եռակի նուիրական է այս օրը, քանի որ ճիշտ այդ օրը Մխիթարեան միաբանութիւնը հաստատուեցաւ կոստանդնուպոլսոյ մէջ 1700 թուականին:

3 ՀԱՅՐ ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՒԴՈՎԻԱՑԻ, Ժամանակագրութիւն միաբանութեան, ամ 18, § 11:

Տարի մը ետք, միեւնոյն օրը 1701ի Սեպտեմբեր ծին, երբ հալածանք կը սկսէր իրենց դէմ, Մխիթար եւ իր բոլոր միաբանները իրենք զիրենք եւ միաբանութիւնը ընծայեցին Ամենասուրբ Կուսին, ուխտելով կոչուիլ Որդեգիր Կուսին, եւ խոստանալով, վերախմբաւորուելու եւ միաբանական կեանքը շարունակելու պարագային, ամէն վաճառի եկեղեցիներու մէջ Աստուածամօր ծնընդեան խորանը կառուցել:

Միշտ միեւնոյն օրը, 1717 Սեպտեմբերի ծին, Մխիթար եւ իր միաբանները իրաւունք կը ստանան Ս. Ղազար կղզին վարձակալելու՝ որպէս մշտական բնակավայր: Յաջորդ տարիներուն ընթացքին, Տիրամայրը շատ անգամ նուէրներով պիտի փաստէ իր ներկայութիւնը, իւրայատուկ խնամքը եւ գուրգուրանքը հանդէպ Մխիթարի զաւակներուն: Զմոռնանք նշել, որ Նափոյէոնի յատուկ հրովարտակը՝ Ս. Ղազար կղզին եւ Մխիթարեան միաբանութիւնը անձեռնմխելի պահելու՝

«Եւ լցաւ բանն առ ի նմանէ ասացեալ արքայ հօն մերում, թէ արարից գոր հայցեցեր, որպէս ի վեր անդր գրեցաք (Մասն առաջին, գլ-7, թիւ 8): Եւ վասն այսորիկ երրակի եղև մեզ տօնախմբելի շնորհագարդ ծնունդն օգոստոսիառ Տիրուհոյն մերոյ Ամէնօրինեալ Աստուածածնին, ի յիշատակ այսպիսի խնամցն Աստուծոյ ի վերայ մեր միջնորդութեամբ նորա եղելոց: Որպէս եւ իսկ եւ իսկ սկսաք գայս երկնահանդէս տօնն նորա մեծաւ ցնծութեամբ կատարել, ընդ մտանելս մեր ի մեկարամն ի փառս Տեառն, եւ ի պատիւ նոյնոյ կուսին Մարիամու»⁴:

Ծնծագին զանգակներու ուղեկցութեամբ Մխիթար Սեբաստացի իր անդրանիկ Սուրբ Պատարագը կը մատուցանէ Սուրբ Ղազարի եկեղեցւոյ մէջ: Առաջին անգամն է, որ հայերէն կ'արձագանգեն եկեղեցւոյ որմերը. խունկ ու աղօթք, քուլայ-քուլայ կը բարձրանան երկինք եւ Ամենակալի առջեւ կը պարզեն հայի վիշտն ու ժպիտը, տառապանքն ու բերկրանքը, փոխարէնը ստանալով օրհնութիւն եւ շնորհք: Դարեր շարունակ կրօնաւորներու եւ նուիրեալներու շղթան իրենց սաղմոսերգութեան, խունկի եւ մոմի անդադար մրմունջը Գրիգոր Նարեկացիի միջնորդութեամբ կը բարձրացնեն Աստուծոյ՝ հայ ազգի բարօրութեան համար:

ՀԱՅՐ ՍԵՐՈՎԱԷՆ ՎՐԴ. ԶԱՄՈՒՐԼԵԱՆ

4 Անդ:

Summary

HOW MECHITAR AND HIS DISCIPLES GOT TO THE ISLAND OF S. LAZARUS IN VENICE

FR. SEROP JAMOURLIAN

It was not really very easy for Mechitar to get to the island of S. Lazzaro in Venice. He arrived at the lagoon in March, 1715, with some of his disciples, as refugees from a colonial territory of the Venetian domain named Modon, in the Peloponnese, after an invasion by the Ottoman navy.

From the very beginning Mechitar petitioned the Doge, the Prince of Venice, to give him one of the islands of the lagoon, as a newly-arrived outsider who had built a monastery with a church in service of the Republic. But the conditions changed as the Senate decided to use the only remaining island of San Servolo as a hospital for the soldiers of the ongoing war. Another and more complicated difficulty was the recently-proclaimed law that prohibited the establishment of new religious orders in the city of Venice.

After two years of negotiations, finally, they allowed Mechitar and his disciples to sign a deed and lease the island of Saint Lazarus.

That is how Mechitar and his disciples signed the deed on the 2nd of September, 1717, and on the 8th of September, a Wednesday, they moved to the island of Saint Lazarus. This was the third important event of the Mechitarian Congregation that took place on the 8th of September, the day in which we commemorate the nativity of Our Lady, the Holy Virgin Mary.

Indeed, the foundation of the Mechitarian order was on the 8th of September, 1700, the dedication of the order to the Holy Virgin was on the same day of 1701, and the first steps on to the island was on the same day of 1717. (Fr. Matthew Yevtogiaz, *The Cronicle of our Order*, cap. 18, '10). We also cannot forget the day the messenger brought the Decree of Napoleon: it was the 8th of September, 1810! The decree was allowing the monks of Saint Lazarus to continue their lifestyle as it was before.

And so on... This is why we have the certitude that the Holy Virgin Mary will always be a shelter for our order and a guarantee of our existence and service to the Church and our beloved nation.